

ISSN 1822-119X

Mokytojų ugdymas. 2010. Nr. 14 (1), 138–155

Teacher Education. 2010. Nr. 14 (1), 138–155

Erika MASILIAUSKIENĖ, Vaida GRIŠKUTĖ

Šiaulių universitetas • Šiauliai University

VAIKŲ DIENOS CENTRŲ TEIKIAMOS PAGALBOS SOCIALINĖS RIZIKOS ŠEIMŲ VAIKAMS RAIŠKOS KONTEKSTŲ EMPIRINIS TYRIMAS

EMPIRICAL RESEARCH ON CONTEXTS OF MANIFESTATION OF SUPPORT PROVIDED BY CHILDREN DAY CARE CENTRES FOR CHILDREN FROM SOCIAL RISK FAMILIES

Anotacija

Straipsnyje, remiantis vaikų patirties reprezentacijomis, nagrinėjama vaikų dienos centrų (toliau – VDC) teikiamos pagalbos socialinės rizikos šeimų vaikams raiškos kontekstai (edukacinis, sociokultūrinis ir materialinis). Atskleidžiama, kaip šių raiškos kontekstų empiriniam tyrimui yra taikoma kokybinio tyrimo metodologija. Nurodomas VDC pagalbos kontekstų turinys, analizuojamos jo prasmės, atskleidžiančios pagalbos socialinės rizikos šeimų vaikams svarbumą jų socialinei-kultūrinei raidai ir visavertei socializacijai bei individualizacijai.

Pagrindiniai žodžiai: *vaikas, vaikų dienos centras, socialinės rizikos šeima, edukacinė pagalba, sociokultūrinė pagalba, materialinė pagalba.*

Įvadas

Svarbiausią vaidmenį vaiko asmenybės socialinei-kultūrinei raidai turi šeima, nes joje susipažįstama su socialiniais vaidmenimis, įgyjama būtinų žinių, mokėjimų, lengvinančių vaiko pozityvią socialinę adaptaciją visuomenėje. Šeimoje taip pat ugdomas vaiko savivertės jausmas, pasitikėjimas savimi, kūrybinis potencialas, socialinis aktyvumas. Tačiau ne visos šeimos atlieka šį joms deleguotą socialinį vaidmenį ir funkcijas, nors visuomenė ir yra nustačiusi šeimos pareigų ir atsakomybės funkcionavimo lygį, leidžiantį spręsti, kaip ji atlieka savo funkcijas ir kurios šeimos jų neatlikdamos pradeda kelti rūpestį visuomenei dėl vaikų ugdymo (Kabašinskaitė, 1999). Tokios šeimos vadinamos socialinės rizikos šeimomis (Kabašinskaitė, 1999; Guščinskienė, Kondrotaitė, 2006; Kovachevikj, Bijedikj, Kuralikj-Kjishikj, Muftikj, 2009 ir kt.). Nūdienos Lietuvos visuomenėje tokių šeimų itin

Abstract

Based on representations of children's experience, the article analyses contexts (educational, socio-cultural and material) of manifestation of support provided by Children Day Care Centres (further referred to as CDCCs) for children from social risk families. It is disclosed how qualitative research methodology is applied for empirical research of these manifestation contexts. The article indicates the content of contexts of support provided by CDCCs, analyses its meanings, which disclose the importance of support for children from social risk families for their socio-cultural development and full-rate socialisation and individualisation.

Key words: *a child, Children's Day Care Centre, social risk family, educational support, socio-cultural support, material support.*

Introduction

The most important role for socio-cultural development of the child's personality is played by the family because it familiarises the child with social roles, here the child acquires necessary knowledge, faculties that facilitate the child's positive social adaptation in the society. The family also develops the child's self-worth, creative potential, social activeness. However, not all families carry out this social role and functions delegated to them though the society has identified the level of family duties and responsibilities that enables to find out how it carries out its functions and which families start arousing concern to the society regarding children's upbringing (Kabašinskaitė, 1999). Such families are called social risk families (Kabašinskaitė, 1999; Guščinskienė, Kondrotaitė, 2006; Kovachevikj, Bijedikj, Kuralikj-Kjishikj, Muftikj, 2009 et al.).

pagausėjo, o kartu paplito toks socialinis reiškiny, kaip vaiko nepriežiūra, kurią lydi ir nepalankios vaiko asmenybės raidai gyvenimo sąlygos, sudarančios grėsmę ne tik vaiko, bet ir visuomenės normaliam funkcionavimui dėl tokiose šeimose vyraujančio socialinio negatyvizmo (Guščinskienė, Kondrotaitė, 2006).

Užsienio šalių mokslininkų (Garmezy, 1993; Winkley, 1996; Rubin, Stewart, Chen, 1998; Harland, Reijneveld, Brugman, Verloove-Vanhorick, Verhulst, 2002; Kovachevikj, Bijedikj, Kuralikj-Kjishikj, Muftikj, 2009 ir kt.) tyrimuose akcentuojama, jog socialinės rizikos šeimose vyrauja socialinė-kultūrinė, ekonominė bei edukacinė krizė, o vaikų raidos sutrikimus lemia tiek objektyvi situacija visuomenėje, tiek ir subjektyvios pačios šeimos narių išgyvenimo strategijos, susijusios su jų požiūriu į krizinę situaciją. Tokiose šeimose vaikai tampa socialiai pažeidžiami dėl nesaugios socialinės-kultūrinės aplinkos, pozityvių santykių šeimoje trūkumo, nepriežiūros, netinkamo elgesio (Kovachevikj, Bijedikj, Kuralikj-Kjishikj, Muftikj, 2009). Dėl šių priežasčių susiformuoja vaikų elgesio, emocinės, mokymosi, bendravimo su bendraamžiais problemos. Vaikai stokoja socialinių įgūdžių, jie jaučiasi vieniši, emociškai jautresni (Harland, Reijneveld, Brugman, Verloove-Vanhorick, Verhulst, 2002).

Lietuvoje įteisinta socialinės paramos šeimai sistema (Lietuvos Respublikos (toliau – LR) Darbo su socialinės rizikos šeimomis metodinės rekomendacijos, 2003; LR Valstybinių pašalpų šeimoms, auginančioms vaikus, įstatymas, 2004; LR Vaiko gerovės valstybės politikos strategija, 2005; LR Socialinių paslaugų įstatymas, 2006; LR Piniginės socialinės paramos mažas pajamas gaunančioms šeimoms (vieniems gyvenantiems asmenims) įstatymas, 2006; LR Vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymas, 2007), kuria siekiama užtikrinti savalaikę pagalbą socialinės rizikos šeimoms ir jų vaikams. Socialinės paramos šeimai sistemos sudėtine dalimi yra paramos šeimai ir vaikui paslaugos. Jomis siekiama skatinti socialinės rizikos šeimų aktyvumą, įveikiant vaikų ugdymo(-si) problemas. Socialinės paslaugos apima materialinę paramą bei socialinį darbą tiek su šeima, tiek ir su vaiku. Siekiant mažinti tokių šeimų socialinę atskirtį nacionaliniu lygmeniu skatinama kurti socialinių paslaugų infrastruktūrą, gebančią teikti efektyvią pagalbą šeimai ir vaikui. Socialinių paslaugų įvairovė, kokybiškai ir laiku teikiamos paslaugos gali padėti rizikos šeimai ir vaikui įveikti iškilusius socialinius-kultūrinius, ekonominius, edukacinius sunkumus

Nowadays the number of such families in Lithuania particularly increased and simultaneously such social phenomenon as child neglect, which is accompanied by living conditions that are unfavourable for the development of the child's personality and arouse danger for normal functioning both of the child and the society due to social negativism dominating in such families (Guščinskienė, Kondrotaitė, 2006), spread.

The researches of foreign researchers (Garmezy, 1993; Winkley, 1996; Rubin, Stewart, Chen, 1998; Harland, Reijneveld, Brugman, Verloove-Vanhorick, Verhulst, 2002; Kovachevikj, Bijedikj, Kuralikj-Kjishikj, Muftikj, 2009 et al.) emphasize that socio-cultural, economical and educational crisis dominates in social risk families and disorders of children's development are determined both by objective situation in the society and subjective survival strategies of members of the very family, which pertain to their attitude towards crisis situation. In such families children become socially vulnerable because of unsafe socio-cultural environment, lack of positive relations in the family, neglect, inappropriate behaviour (Kovachevikj, Bijedikj, Kuralikj-Kjishikj, Muftikj, 2009). The outcome of these reasons is formation of problems in children's behaviour, emotional, learning problems, problems of communication with peers. Children lack social skills, they feel lonely, emotionally more sensitive (Harland, Reijneveld, Brugman, Verloove-Vanhorick, Verhulst, 2002).

The system of family social support in Lithuania is legitimized (Methodical Recommendations on Work with Social Risk Families of the Republic of Lithuania, 2003; Law on State Benefits for Families Raising Children of the Republic of Lithuania, 2004; Strategy for Child Welfare State Policy of the Republic of Lithuania, 2005; Law on Social Services of the Republic of Lithuania, 2006; Law on Financial Social Support for Low-Income Families (Persons Living Alone) of the Republic of Lithuania, 2006; Law on Minimal and Average Care of the Child of the Republic of Lithuania, 2007); it aims to ensure timely support for social risk families and their children. A constituent of the system of family social support is support services for the family and the child. Their goal is to encourage activeness of social risk families, coping with the problems of children's (self-)development. Social services encompass material support and social work both with the family and the child. In order to reduce social exclusion of such families at the national level, it is encouraged to create an infrastructure social services that is able to provide efficient support for the family and the child. Diversity of social services, quality services provided in time can help the family

ir užtikrinti vaiko fizinį, emocinį saugumą, stiprinti šeimos narių tarpusavio santykius, padėti tėvams išsiugdyti socialinius ir tėvystės įgūdžius. Viena institucinės pagalbos formų socialinės rizikos šeimai ir vaikui – vaikų dienos centrai (toliau – VDC).

VDC teikia kompleksinę pagalbą, kurios tikslas – organizuoti tinkamą vaikų užimtumą po pamokų, ugdyti vaikų atsparumą socialinės rizikos veiksniams. VDC taip pat siekia skatinti ir palaikyti vaikų mokymosi motyvaciją, organizuoti jų laisvalaikio užimtumą, apsaugoti vaikus nuo netinkamo elgesio, valkatavimo gatvėmis, padėti jiems pasijusti visaverčiais visuomenės nariais, didinti jų savivertę. VDC teikiama kompleksine pagalba siekiama tenkinti esminius vaiko poreikius, kuriems tenkinti šeimoje sąlygų nėra (Kvedaravičiūtė, 2007), todėl suteikiama pagalba tiek šeimai, tiek vaikui, vykdomas tėvystės ir motinystės įgūdžių ugdymas(-is) ir kuriamos specialios programos ir institucijos, kurios teikia pagalbą šeimai ir vaikui. LR Seimo Socialinių reikalų ir darbo komitetas (2009), įvertindamas tai, kad ekonominės krizės sąlygomis ženkliai išaugo socialiai remtinų šeimų skaičius, pabrėžia VDC teikiamos pagalbos poreikį.

Pirmasis VDC Lietuvoje įsteigtas 1996 m. Kaune, tačiau mokslinių tyrimų šioje srityje vis dar stokoja. Dažniausiai tokios įstaigos tiriamos vadybiniu aspektu, t. y. jų funkcijos bei valdymo ypatumai, teritorinis pavaldumas, tarpžinybinis bendradarbiavimas, veiklos vertinimas (Tertelis, 2004; Kupčiūnienė, 2008; Mikalauskienė, 2008 ir kt.). Tokio, dažniausiai kiekybinio pobūdžio tyrimuose, ypatingas dėmesys skiriamas suaugusiųjų patirčiai, t. y. dėmesys kreipiamas į VDC dirbančių komandų kompetencijas, gilinamasi į jų darbo turinį, formas, bendradarbiavimo su ugdymo institucijomis situaciją. Tačiau nėra ištirtas VDC teikiamos pagalbos reikšmingumas per vaikų patirtį, neatsakyta į klausimus, kokios pagalbos formos, turinys svarbus, ar vaikai tą pagalbą jaučia ir supranta jos prasmingumą. Tokia tyrimų situacija suponuoja probleminį klausimą: kaip VDC lankantys vaikai supranta teikiamos pagalbos prasmingumą ir kaip jį kontekstualizuoja?

Tyrimo tikslas – ištirti VDC lankantiems vaikams teikiamos pagalbos prasminius kontekstus.

Tyrimo objektas – VDC teikiamos pagalbos vaikams prasminiai kontekstai.

Tyrimo metodai: mokslinės literatūros analizė, laisvasis teminis vaikų rašinys, turinio (content) analizė, prasminė-interpretacinė tyrimo duomenų analizė.

and the child: to cope with encountered socio-cultural, economical, educational difficulties and this way ensure the child's physical, emotional safety, enhance relationships between family members, help parents to develop social and parental skills. One of the forms of institutional support for the social risk family and the child is Children's Day Care Centres (further referred to as CDCC).

CDCCs provide complex support which aims to organize suitable children's occupation after school, develop children's resilience to social risk factors. CDCCs also seek to encourage and maintain children's learning motivation, organize their leisure, protect them from inappropriate behaviour, vagrancy in streets, help them to feel full-fledged society members, increase their self-worth. Complex support provided by CDCCs aims to meet children's essential needs when there are no conditions to meet them in the family (Kvedaravičiūtė, 2007); therefore support is provided both for the family and the child, parenthood skills are (self-)developed and special programmes and institutions are created to provide support for the family and the child. Considering that in the conditions of economical crisis the numbers of socially supported families have increased, the Committee of Social Affairs and Labour of the Seimas of the Republic of Lithuania (2009) emphasizes the need of support provided by CDCCs.

The first CDCC was founded in 1996 in Kaunas, but still there is a lack of scientific researches in this field. Most often such institutions are investigated in the managerial aspect; i.e., their functions and management peculiarities, territorial subordination, inter-departmental cooperation, activity assessment are researched (Tertelis, 2004; Kupčiūnienė, 2008; Mikalauskienė, 2008 et al.). These most often qualitative type researches pay particular attention to adults' experience; i.e., they focus on competencies of teams employed at CDCCs, content and forms of work, cooperation with educational institutions. However, the significance of support provided by CDCCs through children's experience is not investigated, there are no answers to questions like what forms of support, content is relevant for children and whether children feel that support and understand its meaningfulness. Such situation presupposes a **problem question**: How children attending CDCCs understand meaningfulness of provided support and how they contextualize it?

Research aim: to investigate notional contexts of support provided for children attending CDCCs.

Research subject: notional contexts of support provided for children by CDCCs.

Research methods: analysis of research literature, children's free thematic essay, content analysis, notional-interpretational analysis of research data.

Tyrimo metodologinės priegigos

VDC teikiamos kompleksinės pagalbos socialinės rizikos šeimų vaikams prasminių kontekstų tyrimas grindžiamas fenomenologija, socialinio konstruktyvizmo teorija, humanizmo filosofija ir kokybinio tyrimo metodologija.

Fenomenologija atitinka postmodernios visuomenės dvasią ir leidžia tyrinėti reikšmes, slypinčias vaikų pasaulyje, kai patirtis išlaisvinama iš teorinių išankstinių prielaidų, interpretacijų, nusiteikimų (Husserl, 1982; Black, Ammon, 1992; Brim, Orville, 1995). Tyrimo rezultatai nesiejami su egzistuojančiais socialiniais konstruktais. Fenomenologinės teorijos perspektyvoje VDC teikiamos pagalbos socialinės rizikos šeimų vaikams prasmingumas tirtas įsigilinant į jų realaus socialinio pasaulio aiškinimo schemas. Tokiu būdu siekiama eliminuoti išankstinius suaugusiųjų pasaulyje egzistuojančius įsitikinimus dėl VDC teikiamos kompleksinės pagalbos prasminių kontekstų (edukacinio, sociokultūrinio, materialinio). Taigi, empiriškai tiriant VDC pagalbos socialinės rizikos šeimų vaikams prasmingumą koncentruojamasi į kasdienę vaikų veiklos VDC patirtį, kurią vaikai perteikė rašytiniais pasakojimais (laisvaisiais teminiais rašiniiais).

Socialinio konstruktyvizmo teorija (Taylor, 1995; Berger, Luckmann, 1999) leido vertinti vaiką kaip „kalbantįjį“ asmenį, diskursyviai ir interaktyviai konstruojantį prasmes, iliustruojančias VDC teikiamos pagalbos prasmingumą. Todėl socialinis konstruktyvizmas yra mokslinė socialinio, diskursyviojo vaikų pasaulio prieiga, nes vaikų pasisakymai – tai ne tik žodžiai ar kalbos aktai, bet ir elementai, iš kurių susideda socialiniai santykiai „aš“ bei kiti vaizdiniai, kurie atkuriami išgyvenami VDC pagalbos procese.

Humanizmo filosofija (Morkūnienė, 1995; Lepeškienė, 1996; Bitinas, 2000) aktualizuoja pagarbą vaiko orumui, jo teisėms, rūpinimąsi jo gerove bei visapusišku vystymusi, palankias gyvenimo sąlygas visuomenėje. Šios filosofijos kontekste vaikas identifikuotas kaip centrinė figūra, o tai reiškia, kad VDC teikiamos pagalbos centre yra socialinės rizikos šeimoje augantis vaikas.

Kokybinio tyrimo metodologija (Wolcott, 1994; Alasuutari, 1995; Sayre, 2001; Bitinas, 2002, 2006 ir kt.), kaip atstovaujanti antipozityvistinei (interpretacinei) realybės sampratai, leido tirti VDC teikiamos pagalbos socialinės rizikos šeimų vaikams prasminius kontekstus, interpretuojant juos tomis reikšmėmis, kurias jiems suteikė patys vaikai.

Methodological approaches of the research

The research on notional contexts of complex support provided by CDCCs for children from social risk families is grounded on *phenomenology*, *theory of social constructivism*, *philosophy of humanism and methodology of the qualitative research*.

Phenomenology corresponds to the spirit of the post-modern society and *enables to analyse meanings hiding in the child's world*, when experience is released from theoretical preconditions, interpretations, dispositions (Husserl, 1982; Black, Ammon, 1992; Brim, Orville, 1995). *Research results are not related to existing social constructs*. In the perspective of the phenomenological theory meaningfulness of support provided by CDCCs for children from social risk families was investigated by going deep into their schemes of explaining their actual social world. This way it is sought to eliminate preconceived convictions existing in the adults' world regarding notional contexts of complex support provided by CDCCs (educational, socio-cultural, material). Thus, empirical research on meaningfulness of support provided by CDCCs for children from social risk families focuses on children's daily experience at CDCCs, which was conveyed by children in written stories (free thematic essays).

Social constructivism theory (Taylor, 1995; Berger, Luckmann, 1999) *enabled to evaluate the child as a "speaking" person who creates meanings, which illustrate meaningfulness of support provided by CDCCs, in a discursive and interactive way*. Therefore, social constructivism is a scientific approach of children's social, discursive world, because children's speakings are not solely words or speech acts but also elements that make up social relations, images of "I" and other images that are reproduced and underwent during the process of support of CDCCs.

Philosophy of humanism (Morkūnienė, 1995; Lepeškienė, 1996; Bitinas, 2000) actualises respect to the child's dignity, his/her rights, concern about his/her welfare and versatile development, favourable life conditions in the society. In the context of this philosophy the child is identified as a central figure and this means that *support provided by CDCCs is centred around the child raising in the social risk family*.

Methodology of the qualitative research (Wolcott, 1994; Alasuutari, 1995; Sayre, 2001; Bitinas, 2002, 2006 et al.), as the one that represents the anti-positivist (interpretative) conception of reality, *enables to investigate notional contexts of support provided by CDCCs for children from social risk families, interpreting them by such notions that were given to them by children themselves*. Qualitative research enabled to investigate notional contexts of support provided by CDCCc, which outline spread of cases

Kokybinis tyrimas suteikė galimybę ištirti VDC teikiamos pagalbos prasminius kontekstus, nusakančius atvejų sklaidą natūralioje aplinkoje (VDC). Taip pat padėjo suprasti tiriamą reiškinį – vaikų naudojamą VDC pagalbą ir pateikti VDC pagalbos prasmingumo vaikams interpretacinį, visuminį jo paaiškinimą. Kokybinė tyrimo prieiga leido susikoncentruoti į vaiko (vaikų) veiksmus, asmeninę kasdienę patirtį, išreikštą žodžiais, pasisakymais, pasakojimais bei jos rekonstrukcijomis, taip pat stebėti, kaip vaikas interpretuoja VDC teikiamą pagalbą ir kokią tai turi prasmę jų socialiniame gyvenime.

Tiriant VDC teikiamos pagalbos socialinės rizikos šeimų vaikams kontekstus, buvo taikomas L tipo (angl. life – gyvenimas) metodas (Bitinas, 2002) – laisvasis teminis rašinys, kaip kokybinio tyrimo duomenų rinkimo metodas, kuris yra vaiko kalba realizuotas „šnekos“ aktas. Rašinio metodo pasirinkimą lėmė tai, jog vaikai iš socialinės rizikos šeimų dažniausiai yra socialiai apleisti, patyrę psichologinių traumų. Todėl formuojasi atitinkama pasaulėžiūra, vaikai stokoja komunikacinių įgūdžių, vengia tiesioginio komunikacinio kontakto su kitais asmenimis (Kovachevikj, Bijedikj, Kuralikj-Kjishikj, Muftikj, 2009). Šiuo atveju rašinys, kaip informacijos rinkimo apie įvairius kasdienio vaikų gyvenimo reiškinius metodas, suteikia galimybę pasisakyti jiems pagal turimą patirtį ir gebėjimus. Tai vaikams gerai žinoma mokyklinės veiklos rūšis, todėl jų neapsunkina.

Atliekant empirinį kokybinį tyrimą buvo pasirinkta rašinio tema „Aš dienos centre“, ypatingas dėmesys skirtas vaiko subjektyviajam „aš“, juo grindžiamas sociokultūrinis pasaulis bei vaikų veiklos VDC ypatumai.

Tyrimo organizavimas

Atliekant tyrimą buvo laikomasi dviejų pagrindinių etinių normų: konsultavimasis su suaugusiaisiais, atsakingais už vaikus, ir kreipimasis į pačius vaikus. Suaugusiesiems ir vaikams buvo paaiškinta, jog dalyvavimas tyrime yra savanoriškas, užtikrinamas anonimiškumas, paliekama laisvo apsisprendimo galimybė atsakyti dalyvauti tyrime arba iš jo pasitraukti. Savanoriškas ir motyvuotas vaikų dalyvavimas leido surinkti kokybišką informaciją.

Kokybinio tyrimo imčiai sudaryti netaikomi griežti tūrio reikalavimai, nes duomenų reprezentatyvumą lemia ne atsitiktiniai tiriamųjų parinkimo būdai, o lankstūs vienokie ar kitokie teoriniai teiginiai (Boyatzis, 1998; Russell Bernard, 2006). Todėl pagrindinis kriterijus pasirenkant tiriamųjų skaičių

in natural environment (CDCCs). It also facilitated to understand the investigated phenomenon: how children use support provided by CDCCs and to provide interpretational and holistic explanation of meaningfulness of support provided by CDCCs. Qualitative approach of the research enables to concentrate on the child's (children's) actions, personal daily experience expressed in words, sayings, stories and its reconstructions, as well as to observe how the child interprets support provided by CDCCs and what meaning it has in their social life.

Investigating the contexts of support provided by CDCCs for children from social risk families, L (life) type method was applied (Bitinas, 2002): *free thematic essay as a method of data collection for the qualitative research*, which is a speech act implemented by means of the child's language. The choice of the essay method was determined by the fact that children from social risk families are most often socially neglected, having experienced psychological traumas. Therefore, a corresponding worldview is being formed, children lack communication skills, avoid direct communicative contact with other persons (Kovachevikj, Bijedikj, Kuralikj-Kjishikj, Muftikj, 2009). In this case the essay as the method of collecting information about various phenomena of children's daily life gives an opportunity to speak about the existing experience and abilities. This is a children's well known type of school activity, therefore, it does not burden them.

Carrying out the empirical qualitative research, the topic of the essay chosen was "I at the Day Care Centre"; particular attention was paid to the child's subjective "ego", which is the basis of the socio-cultural world and peculiarities of children's activities at CDCCs.

Organisation of the research

Carrying out the research, two main *ethical norms* were followed: *consulting with adults*, who are responsible for children and *addressing the very children*. Adults and children were told that participation in the research was voluntary, anonymity was guaranteed and that there was a possibility to decide freely whether the child wants to refuse to take part in the research or withdraw from it. Voluntary and motivated children's participation enabled to collect quality information.

To draw up *the sample of the qualitative research* strict requirements are not applied because representation of data is determined not by accidental ways of choosing responders but by flexible theoretical statements (Boyatzis, 1998; Russell Bernard, 2006). Therefore, the main criterion choosing the number of

buvo galimybė gauti tinkamos tyrimui informacijos. Kokybinio tyrimo imties populiaciją sudarė vaikai (7–14 m.), kurie lankė Šiaulių mieste įsikūrusius VDC. Tyrime dalyvavo 102 vaikai. Iš gautų 102 vaikų rašinių kokybinei interpretacinei tyrimo duomenų analizei buvo atrinkti 55 tekstai. Pagrindinis atrankos kriterijus – galimybė kuo išsamiau ir tiksliau apibūdinti tiriamą reiškinį.

Kokybinės duomenų analizės modelis

Kokybinės vaikų rašinių analizės tikslas – išsiaiškinti, kokias VDC teikiamas kasdienės pagalbos prasmės nurodo vaikai. Vienodo kokybinės analizės būdo nėra, todėl gauta informacija suvokiama kaip visuma, kuri suteikia informacijos apie vaikų naudojimosi VDC teikiama pagalba apskritai bei jos kontekstų (edukacinio, sociokultūrinio, materialinio) struktūrą. Duomenys buvo gauti ne iš vieno individo, t. y. vaiko, bet iš jų grupės, todėl vaikų, kaip individų, skirtumų nepaisoma, nes pastarieji nėra skirtingi kintamieji dydžiai.

Empirinio kokybinio tyrimo duomenų analizės modelis grindžiamas I. E. Seidman'o strategija, indukcinė logika, turinio (content) analizės ir nuolatinio lyginimo metodų taikymu. Aprašant kokybinio tyrimo duomenis buvo laikomasi kokybiniam tyrimui būdingo pasakojimo modelio, pateikiami autentiški tyrimo dalyvių teiginiai, jie netaisomi. Tokiu būdu išsaugomas tyrėjo nešališkumas, neskirstant teiginių į tinkamus ar netinkamus, leidžiant patiems vaikams išsakyti požiūrį į VDC teikiamos pagalbos jiems prasmingumą. Kiekviename rašinių analizės etape buvo taikomi atitinkami metodai: rašinių tekstai skaitomi vadovaujantis I. E. Seidman'o strategija; „pervedami“ į pirminės analizės protokolą taikant turinio (content) analizės metodą; kategorijoms nurodyti ir kategorijų tinklui sukurti taikomi turinio (content) analizės bei nuolatinio lyginimo metodai, indukcinė logika.

Socialinės rizikos šeimos teisė LR teisiniuose dokumentuose

Lietuvos Respublikos (toliau – LR) teisiniuose dokumentuose (*LR Darbo su socialinės rizikos šeimomis metodinės rekomendacijos*, 2003; *LR Valstybinių pašalpų šeimoms, auginančioms vaikus, įstatymas*, 2004; *LR Vaiko gerovės valstybės politikos strategija*, 2005; *LR Socialinių paslaugų įstatymas*, 2006; *LR Piniginės socialinės paramos mažas pajamas gaunančioms šeimoms (vieniems gyvenantiems asmenims) įstatymas*, 2006; *LR Vaiko*

responders was the possibility to obtain information that was suitable for the research. The population of the sample of the qualitative research was made up of children (7-14 years), who attended CDCCs in the city of iauliai. The research was attended by 102 children. Out of 102 obtained children's essays, 55 texts were chosen for qualitative interpretative analysis of research data. The main criterion of selection was the possibility to describe the investigated phenomenon as exhaustively and accurately as possible.

Model of qualitative data analysis

Qualitative analysis of children's essays aims to find out the meanings which children give to daily support provided by CDCCs for them. No uniform way of qualitative analysis exists; therefore, obtained information is perceived as a whole. Data were obtained not from one individual; i.e., the child, but from their group; therefore, differences between children as individuals are not considered because the latter are not different variables.

The model of data analysis of the empirical qualitative research is based on application of *I. E. Seidman's strategy, inductive logic, content analysis and methods of continuous comparison*. Describing qualitative research data, the model of telling that is characteristic to qualitative research was followed, research participants' authentic statements were presented, they were not corrected. This way the researcher's impartiality is maintained without grouping statements into correct and incorrect and allowing the very children to tell their attitude towards meaningfulness of support provided by CDCCs for them. In every stage of analysing essays corresponding methods were applied: texts of essays were read according to I. E. Seidman's strategy; "transferred" into the minutes of the initial analysis applying the method of content analysis; to distinguish categories and to create the net of categories methods of content analysis and continuous comparison, inductive logic were applied.

Social risk family in legal documents of the Republic of Lithuania

Legal documents of the Republic of Lithuania (*Methodical Recommendations on Work with Social Risk Families of the Republic of Lithuania*, 2003; *Law on State Benefits for Families Raising Children of the Republic of Lithuania*, 2004; *Strategy for Child Welfare State Policy of the Republic of Lithuania*, 2005; *Law on Social Services of the Republic of Lithuania*, 2006; *Law on Financial Social Support for Low-Income Families (Persons Living Alone) of the Republic of Lithuania*, 2006; *Law on Minimal and Average Care of the Child*

minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymas, 2007), reglamentuojančiuose socialinę asmenų apsaugą, socialinės rizikos šeimos teisinei apibrėžčiai būdingas dvejopas akcentavimas. Vienuose dokumentuose identifikuojami negatyvūs tėvų elgsenos ypatumai, o kituose – negatyvios tėvų elgsenos pasekmės tokiose šeimose gyvenantiems vaikams. Minėtų dokumentų turinio (content) analizė leido ekstrahuoti pagrindines kategorijas, kuriomis apibūdinama socialinės rizikos šeima. Taigi, socialinės rizikos šeima yra tokia, kurioje yra vaikų iki 18 metų ir tėvams yra būdinga negatyvi bent vieno jų elgsena, kuri apibūdinama tokiais kategorijomis:

- piktnaudžiauja alkoholiu, narkotinėmis, psichotropinėmis ar toksinėmis medžiagomis;
- priklauso nuo azartinių lošimų;
- stokoja socialinių įgūdžių tinkamai prižiūrėti vaikus;
- naudoja prievartą (psichologinę, fizinę, seksualinę) prieš vaikus;
- gaunamą valstybės paramą naudoja ne šeimos interesams.

LR teisinių dokumentų turinio (content) analizė taip pat leido identifikuoti tokias pagrindines kategorijas, kuriomis nusakomos esminės negatyvios tėvų elgsenos pasekmės socialinės rizikos šeimose gyvenantiems vaikams:

- neužtikrinamas vaikų fizinis, protinis, dvasinis, dorinis vystymasis ir saugumas;
- sukuriama aplinka, neskatinanti sveiko ir produktyvaus vaiko augimo ir vystymosi;
- sutrikęs šeimos narių bendradarbiavimas ir emocinis bendravimas apriboja vaiko galimybes išreikšti poreikius ir jausmus;
- vaikai pasižymi žemu savęs vertinimu;
- vaikai neturi tinkamų socialinių įgūdžių;
- neužtikrinamos pagrindinės vaikų teisės (priežiūra, ugdymas, laisvalaikis ir kt.);
- ribojamos vaikų galimybės ugdytis ir dalyvauti visuomenės gyvenime.

Vaiko situacija socialinės rizikos šeimoje

Vaiko socializacijos procese lemiamos įtakos turi ryšių su kitais asmenimis kontekstas, kurio, pasak R. Žukauskienės (2006), svarbiausios sudėtinės dalys yra šeima, jos struktūra, gyvenimo kokybė. Šeimos, kaip pirmojo vaiko socializacijos instituto, gyvenimo būdas, tradicijos, elgesio taisyklės formuoja vaiko asmenybę, jo gyvenimo nuostatas, požiūrius. Be to, vaikui augant šeimoje svarbiausia yra ne jos genetinis pagrindas, o aplinka, kurioje auga vaikas. I. Jonutytė,

of the Republic of Lithuania, 2007), which regulate persons' social security, provide legal definitions of social risk families emphasizing dual aspects. Some documents identify *negative peculiarities of parents' behaviour* whereas other, *consequences of parents' negative behaviour on children who live in such families*. Content analysis of the above mentioned documents enabled to extract main categories which define the social risk family. Thus, social risk family is such family which has children under 18 and at least one of the parents is characterized by *negative behaviour that is described by the following categories*:

- Excessive drinking, abuse of narcotic drugs, psychotropic or toxic substances;
- Gambling addiction;
- lack social skills to take care of children properly;
- violence (psychological, physical, sexual) against children;
- usage of state benefits not for family interests.

Content analysis of legal documents of the Republic of Lithuania also enabled to identify the following main categories which outline essential *consequences of parents' negative behaviour on children who live in social risk families*:

- children's physical, mental, spiritual, moral development and safety is not ensured;
- environment is created, which does not encourage the child's healthy and productive growing and development;
- disturbed cooperation and emotional communication of family members limits the child's possibilities to express needs and feelings;
- children have low self-worth;
- children do not have appropriate social skills;
- children's main rights are not ensured (care, education, leisure, etc.);
- children's opportunities of self-development and participation in social life are limited.

The child's situation in the social risk family

Critical influence on the child's socialisation process is made by *the context of relations with other persons*, the main constituents of which according to R. Žukauskienė (2006) are *the family, its structure, life quality. Lifestyle, traditions, behaviour rules of the family* as the first institution of the child's socialisation *shape the child's personality, his/her attitudes towards life, approaches*. Besides, while the child is growing in the family, most important is not his/her genetic basis but *the environment in which the child grows*. I.

D. Binkauskaitė, J. Gelžinienė (2007) pažymi, jog socialinės rizikos šeimų sąlygomis gyvenančių vaikų aplinkoje vyrauja skurdas, primityvi vertybinė orientacija, slegiantis, negatyvus psichologinis klimatas, moraliai žlugdančios auklėjimo klaidos, t. y. vaikas auga didelį stresą keliančioje aplinkoje, kurioje egzistuoja rizika pasireikšti asocialaus tipo asmenybės sutrikimui (Žukauskienė, 2006). Tokia aplinka suponuoja tai, jog vaikui formuojasi klaidingas požiūris į pasaulį ir save. Tai skatina vaikus atsiriboti nuo socialinės aplinkos, nepasitikėti aplinkiniais. Dar viena gyvenimo tokioje aplinkoje pasekmė yra ta, kad vaikas stebėdamas negatyvų šeimos gyvenimo ir santykių modelį visuomenėje veiks nepriimtinais ir smerktiniais elgesio modeliais (Garmezy, 1993; Winkley, 1996; Valickas, 1997; Sakalauskas, 2000; Kovachevikj, Bijedikj, Kuralikj-Kjishikj, Muftikj, 2009 ir kt.).

Socialinės rizikos šeimose augantys vaikai dar vadinami socialiai apleistais, nes jie patiria skurdą, įvairių tipų smurtą, nepriežiūrą, jiems nesudaroma tinkama fizinė, emocinė, psichologinė aplinka, reikalinga sveikam ir harmoningam vaiko vystymuisi. Todėl, pasak V. Barštytės (2008), E. Kostinienės (2007), tokių šeimų vaikai neturi galimybių įgyti visuomenėje priimtų socialinių įgūdžių, todėl jie patiria problemų už šeimos ribų. Tai pasireiškia bendraujant su kitais vaikais ar suaugusiais, mokykloje tokie vaikai jaučiasi nepatogiai ir todėl vengia ją lankyti. Taigi socialinės rizikos šeimų vaikai patenka į tam tikrą „užburtą ratą“, kuriame dominuoja ne patys teigiamiausi elgsenos modeliai (pvz., alkoholio arba kitų psichotropinių medžiagų vartojimas; nepaisymas visuomenėje priimtų normų, taisyklių; kriminologiniai nusikaltimai).

Vaikų dienos centras – institucinės pagalbos socialinės rizikos šeimų vaikams forma

Šiuo metu šalies institucinių paslaugų lygmeniu socialinės rizikos šeimų vaikams pagalbą teikiančių institucijų tinklo branduolį sudaro: savivaldybės ir jose veikiantys vaikų teisių apsaugos tarnybos, socialinės paramos skyriai, šeimos paramos bei krizių centrai, pedagoginės-psichologinės tarnybos, globos namai, švietimo įstaigos, nevyriausybinių visuomeninės organizacijos, seniūnijos. Viena tokių institucinės pagalbos formų socialinės rizikos šeimų vaikams yra ir vaikų dienos centrai, kurie funkcionuoja kaip priemonių sistemos, skirtos vaiko teisių ir teisėtų interesų bei visuomenės saugumo poreikius atitinkančios ir vaiko socializacijos, ugdymo bei socialinės, pedagoginės,

Jonutytė, D. Binkauskaitė, J. Gelžinienė (2007) note that *the environment of children who live in social risk family conditions is dominated by poverty, primitive value orientation, depressive, negative psychological atmosphere, morally disrupting upbringing problems; i.e., the child grows in high-stress environment that contains a risk that a disorder of asocial type personality will manifest itself* (Žukauskienė, 2006). Such environment predetermines that the child forms incorrect attitude towards the world and himself/herself. This encourages children to dissociate from social environment, distrust surrounding people. One more consequence of life in such environment is that observing the negative model of family life and relationships, the child will act following unacceptable and reprehensible behaviour models (Garmezy, 1993; Winkley, 1996; Valickas, 1997; Sakalauskas, 2000; Kovachevikj, Bijedikj, Kuralikj-Kjishikj, Muftikj, 2009 et al.).

Children raising in social risk families are also called “*socially neglected*” because they experience poverty, various type violence, neglect, they are not provided with suitable physical, emotional, psychological environment that is necessary for the child’s healthy and harmonious development. Therefore, according to V. Barštytė (2008), E. Kostinienė (2007) children from such families *do not have possibilities to acquire social skills that are accepted in the society* and as a consequence they experience problems outside the family. This manifests in the relationships with other children or adults; at school such children feel uncomfortably and therefore avoid attendance. This way social risk family children get into a certain “vicious circle” that is dominated not by the most positive behaviour models (e.g., use of alcohol or other psychotropic materials; breach of norms and rules accepted in the society; crimes).

Children Day Care Centre as a form of institutional support for children from families at social risk

Currently the nucleus of the network of institutions providing support for children in social risk families at the level of institutional support is composed of: municipalities and Children’s Rights Protection Services operating in them, Social Support Departments, Family Support and Crises Centres, Pedagogical-Psychological Services, Care Homes, educational institutions, non-governmental organizations, elderships. One of such forms of institutional support for children in social risk families is *Children’s Day Care Centres*, which function as systems of means aimed at child’s rights and rightful interests, society’s safety needs, the child’s

psichologinės, specialiosios, informacinės ar kitos pagalbos teikimo sistemos, sudėtinė dalis.

VDC Lietuvoje egzistuojančių socialinių paslaugų sistemoje identifikuojamas kaip įstaiga ar jos padalinys, teikiantis socialines paslaugas socialinės rizikos šeimoms ir vaikams bei organizuojantis jų ugdymą. Tokių centrų veikla teisiniu lygmeniu reglamentuojama šiais pagrindiniais šalies dokumentais: LR Socialinių paslaugų įstatymas (2006), LR Vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymas (2007), LR Švietimo įstatymas (1991), LR Nacionalinė vaikų dienos centrų 2005–2007 m. programa (2004), LR Darbo su socialinės rizikos šeimomis metodinės rekomendacijos (2003), LR Socialinių paslaugų katalogas (2006). Šiuose dokumentuose nusakytos VDC veiklos teisinės apibrėžtys atskleidžia tokių centrų paskirtį ir esminius jų veiklos tikslus ir uždavinius.

VDC kaip institucinės pagalbos socialinės rizikos šeimoms teikėjo paskirtis yra vykdyti nestacionarę, t. y. dieninę vaikų priežiūrą ir realizuoti papildomą paslaugų spektrą, sukurtą taip, kad būtų patenkinti esminiai vaiko asmenybės poreikiai, kurių negeba tenkinti vaiko šeima, kartu siekiama remti šeimą, gerinant tėvystės ir motinystės įgūdžius jų pačių namuose ir dienos centre. Identifikuota VDC paskirtis suponuoja tokių centrų veiklos tikslus ir uždavinius, kurie turi aiškia kryptį, t. y. kompleksinę pagalbą socialinės rizikos šeimai ir vaikui. Taigi, VDC veiklos teisinio reglamentavimo kontekste skiriami šie pagrindiniai VDC veiklos tikslai: 1) spręsti vaikų, augančių socialinės rizikos šeimose, socialines problemas, organizuojant jų ugdymą, neformalųjį užimtumą, užtikrinant socialinį darbą su tėvais ir 2) sudaryti deramas vaikų socializacijos, vaikų nusikalstamumo ankstyvosios prevencijos, socialinių paslaugų socialinės rizikos šeimoms teikimo sąlygas.

Šių tikslų realizavimas lemia tokius VDC veiklos šalyje uždavinius: 1) teikti socialines paslaugas (edukacines, materialines, psichologines, sociokultūrinės ir kt.) socialinės rizikos šeimoms ir jose augantiems vaikams, siekiant ugdyti socialinius įgūdžius (bendravimo, bendradarbiavimo, savikontrolės, savarankiškos veiklos ir atsakomybės už ją, aktyvumo ir kt.), būtinus sėkmingos integracijos į visuomenę procesuose (pvz., socialinių problemų savarankiškas sprendimas); 2) dirbti socialinį darbą su socialinės rizikos šeima, užtikrinant tinkamas sąlygas vaikui augti savo biologinėje šeimoje; 3) organizuoti socialinės rizikos šeimų vaikų laisvalaikį, siekiant eliminuoti tokius socialinės rizikos faktorius, kaip narkotinių, psichotropinių medžiagų bei alkoholio vartojimas, „gyvenimas gatvėje“, nusikalstamos veikos

socialization, being composite part of educational and social, pedagogical, psychological, special, informational or other support.

In the system of social services existing in Lithuania the CDCC is identified as an institution or its division that provides social services for social risk families and children and organises education of the latter. Activities of such centres at the legal level are regulated by the following national documents: Law on Social Services of the Republic of Lithuania, 2006; Law on Minimal and Average Care of the Child of the Republic of Lithuania, 2007, Law on Education of the Republic of Lithuania (1991), National Programme of Children Day Care Centres for years 2005-2007 (2004), Methodical Recommendations on Work with Social Risk Families of the Republic of Lithuania, 2003; Law on Financial Social Support for Low-Income Families (Persons Living Alone) of the Republic of Lithuania, 2006; Catalogue of Social Services of the Republic of Lithuania (2006). These documents outlining legal definitions of activities of CDCCs disclose *the purpose of such centres and essential aims and tasks of their activities*.

The purpose of the CDCC as a provider of institutional support for social risk families is to carry out *children's day care and implement additional spectrum of services, which is created in such way as to meet main needs of the child's personality, which the family is not able to meet, and at the same time it is sought to support the family, improving parenthood skills at their homes and at the Care Centre*. The identified purpose of the CDCC predetermines goals and tasks of the activities of such centres which have a clear direction; i.e., complex support for the social risk family and the child. Thus, in the context of legal regulation of the activities of the CDCC the following main goals of the activities of the CDCC are distinguished: 1) *to solve social problems of children in social risk families, organising their education, non-formal occupation, ensuring social work with parents* and 2) *to create proper conditions for children's socialisation, early prevention of children's delinquency, provision of social services for social risk families*.

Implementation of these aims determines the following tasks of activities of CDCCs: 1) *to provide social services* (educational, material, psychological, socio-cultural, etc.) for social risk families and children in social risk families in order to develop social skills (communication, cooperation, self-control, independent activity and responsibility for it, etc.), which are necessary for the processes of successful integration into the society (e.g., independent solving of social problems); 2) *to carry out social work* with the social risk family, ensuring appropriate conditions for the child to grow in his/her biological family; 3)

ir kt.; 4) ugdyti socialinės rizikos šeimų vaikus kaip jaunimo lyderius, gebančius tapti savarankiškais ir visapusiškai tvirtomis asmenybėmis, savo veikloje besivadovaujančiomis tvirtomis moralinėmis normomis; 5) prisidėti prie asmens, šeimos bendruomenės socialinių problemų atsiradimo eliminavimo ir visuomenės socialinio saugumo užtikrinimo.

Empirinio tyrimo rezultatai

Analizuodami empirinio tyrimo rezultatus, VDC teikiamos pagalbos socialinės rizikos šeimų vaikams kontekstus (edukacinį, sociokultūrinį, materialinį) tiesiogiai siesime su vaikams prasminga veikla VDC.

Edukacinės pagalbos prasminis kontekstas. Aktualizuojant socialinės rizikos šeimose augančių vaikų problemas, dažnai identifikuojamas ir jų pedagoginis apleistumas. Todėl VDC teikiant pagalbą socialinės rizikos šeimų vaikams itin svarbu, jog edukacinė vaikų veikla taptų tokios pagalbos kompleksine dalimi. Kategorijomis apibūdiname VDC teikiamos edukacinės pagalbos prasmingumą (žr. 1 lent.).

to organize leisure of children in social risk families in order to eliminate such social risk factors as use of narcotic drugs, psychotropic substances and alcohol, “life on the street”, criminal activities, etc.; 4) to educate children in social risk families as youth leaders who are able to become independent personalities that follow firm moral norms in their activities; 5) to contribute to elimination of rise of social problems of the person, family, community and to ensuring social safety of the society.

Results of the empirical research

Analysing the results of the empirical research, we shall directly relate the contexts (educational, socio-cultural, material) of support provided by CDCCs for children in families at social risk to the activities of CDCCs that are meaningful for children.

Meaningful context of educational support. Actualising problems of children in families at social risk, their pedagogical neglect is often identified. Therefore, providing support for children in families at social risk, it is particularly important that children’s educational activities turn into a complex part of such support. We shall categorize and describe meaningfulness of educational support provided by CDCCs (see Table 1).

1 lentelė. Vaikams prasminga edukacinė veikla VDC (kategorijos)

Table 1. Educational activities that are meaningful for children at CDCCs (categories)

Kategorijos Categories	Teiginių skaičius Number of statements	Prasminių kontekstų – teiginių pavyzdžiai Examples of notional contexts-statements
Pamokų ruošą Doing lessons	41	„Atėjusi ruošu pamokas.“ / “When I come I do my lessons” „Aš dienos centre ruošu pamokas.“ / “I do my lessons at the day centre”
Kulinarijos pradžmėnų mokymas(-is) Teaching and learning the basics of cooking	11	„Pas mus yra kulinarijos būrelis, kuriame kepame įvairius gaminius.“ / “There is a cooking club here, we create and bake various products” „Būna ir kulinarijos būrelis, darome pyragus, sausainius ir t. t.“ / “There is a cooking club, we bake cakes, biscuits, etc.”
Meninis ugdymas(-is) Artistic (self-)education	10	„Kartais piešiame gražius piešinius.“ / “Sometimes we draw nice pictures” „Dar piešiu, <...> spalvinu“ / “I also draw <...> colour”
Darbinis ugdymas(-is) Technological (self-)education	10	„Plauname indus.“ / “We wash dishes” „Laistom gėles, Lapus grėbiame. <...>“ / “We water flowers, rake leaves <...>”

Vaikai edukacinę veiklą VDC apibūdina kategorijomis *Pamokų ruošą*, *Kulinarijos pradžmėnų mokymas(-is)*, *Meninis ugdymas(-is)* bei *Darbinis ugdymas(-is)*. Turinys labiausiai akcentuojamas kategorijoje *Pamokų ruošą*, silpniau – *Kulinarijos pradžmėnų mokymas(-is)*, *Meninis ugdymas(-is)* ir *Darbinis ugdymas(-is)*. Vaikams prasminga tokia edukacinės veiklos sritis kaip mokymasis ir / arba ugdymasis (meninis, darbinis) bei pagalba rengiant pamokas.

Children describe educational activities of CDCCs by categories “Doing lessons”, “Teaching and learning basics of cooking”, “Artistic (self-)education” and “Technological (self-)education”. Content of mostly emphasized in the category “Doing lessons”, weaker, in categories “Teaching and learning basics of cooking”, “Artistic (self-)education” and “Technological (self-)education”. Children find such area of educational activity meaningful as learning and/or self-education (artistic, technological) and support doing lessons.

Kategorijos *Pamokų ruošą* turinys rodo, jog ši edukacinė pagalba sritis yra itin prasminga VDC lankantiems vaikams. Pastarieji pozityviai vertina VDC ugdomą pareigos ir atsakingumo jausmą, kai kita veikla (dalyvavimas būrelių veikloje, žaidimai su bendraamžiais ir kt.) centre galima tik atlikus namų darbus, susijusius su jų pagrindine veikla – mokymusi („<...> gerai, kad aš dienos centre pirmiausia ruošiū pamokas“; „<...> man patinka, kad atlikusi namų darbus bendrauju su vaikais <...>“; „atlikusi namų darbus užsiiminėju įvairia veikla, ką tik siūlo vadovai“). Pastarasis kategorijos prasminis aspektas liudija ir galimybės derinti mokymąsi ir kitas veiklas VDC svarbą. VDC lankantys vaikai taip pat ypač akcentuoja jiems sudarytas tinkamas sąlygas ruošti pamokas („<...> man dienos centras davė daug naudos, <...> galima atlikti namų darbus, ne taip, kaip namie...“; „<...> namuose neturiu kambario, o centre galiu paruošti pamokas“). Taigi, akivaizdus tampa mokymosi sąlygų namuose ir VDC skirtumas. Be to, vaikams svarbi ir čia dirbančių vadovų edukacinė pagalba („<...> čia man mokyti padeda vadovas <...>“).

Kategorijos *Kulinarijos pradžmenų mokymas(-is)* turinys liudija, jog VDC lankantiems vaikams svarbu mokėti savarankiškai patenkinti vieną fiziologinių poreikių – maitinimąsi. Todėl neatsitiktinai vaikai akcentuoja kulinarijos būrelio svarbą („<...> pas mus yra kulinarijos būrelis <...>“; „patinka kulinarijos būrelyje gaminti valgyti“), kai jiems svarbu išmokyti savarankiškai pasigaminti įvairų maistą („<...> čia mes darome <...> valgyti“; „kepame dešreles“; „<...> kepame įvairius gaminius“).

Kategorijos *Meninis ugdymas(-is)* turinys atskleidžia, jog VDC vaikams prasmingiausia yra vaizduojamoji (dailinė) veikla, o mažiausiai prasminga muzikinė. Vaizduojamosios veiklos kontekste stipriausiai akcentuojamas piešimas („<...> piešime gražius piešinius“; „aš daugiausia piešiu <...>“), o silpniausiai – spalvinimas („Dar piešiu, <...> spalvinu“).

Kategorijos *Darbinis ugdymas(-is)* prasminis turinys liudija, jog atlikdami elementarius buitines darbus (indų plovimas, gėlių priežiūra, patalpų tvarkymas ir kt.) vaikai ugdomi įgūdžius, svarbius ruošiantis savarankiškam gyvenimui visuomenėje („<...> laistom gėles, lapus grėbiame <...>“; „plauname indus“; „<...> padedu tvarkyti klasę ir kitus kabinetus“). Šios kategorijos turinys taip pat atskleidė, jog *Darbinio ugdymo(-si)* kontekste VDC naudojama skatinimo sistema balais ir prizais („<...> ir kad budžiu valgykloje, būna balai <...>“; „<...> jei nepadedi

The content of the category *Doing lessons* demonstrates that this area of the educational activity is particularly meaningful for children who attend CDCCs. The latter positively evaluate *the feeling of duty and responsibility* developed by CDCCs whilst other activities (participation in the activities of clubs, games with peers, etc.) at the centre are possible only when homework related to their main activity – learning – is done (“<...> it is good that the first thing I do at the centre is lessons”; “<...> I like that after I do my homework I communicate with children <...>”; “Having done my homework, I am engaged in various activities, whatever is offered by the teachers”). The latter notional aspect of the category also witnesses the importance of the opportunities *to combine learning and other activities at CDCCs*. Children who attend CDCCs also particularly emphasize suitable conditions to do lessons created for them (“<...> I benefited from the CDCC a lot <...> you can do your homework, not as it is at home...”; “<...> at home I do not have a room and at the centre I can do my lessons”). Thus, the difference between learning conditions at home and at CDCCs becomes obvious. Besides, teachers’ educational support is also important for children (“<...> the teacher helps me to learn here <...>”).

The content of the category *Teaching and learning the basics of cooking* witnesses that children who attend CDCCs find it important that one of the physiological needs – nutrition – is satisfied. Therefore, it is not accidental that children emphasize the importance of the cooking club (“<...> we have a cooking club here <...>”; “We like to prepare food at the cooking club”), when they find it important to learn to prepare various food on their own (“<...> here we do the cooking <...>”; “we fry sausages”; “<...> we bake various things”).

The content of the category *Artistic (self-) education* discloses that the most meaningful activity for children at CDCCs is figurative (art) activities and least meaningful, musical. Children mostly emphasize drawing (“<...> we draw various nice pictures”; “I mostly draw <...>”), and least, colouring (“I also draw <...> colour”).

Notional content of the category *Technological (self-) education* witnesses that when children carry out basic domestic works (washing up, flower care, doing the rooms, etc.) they self-develop skills that are important preparing for independent life in the society (“<...> we water flowers, rake leaves <...>”; “Do the washing up”; “<...> I help to tidy the classroom and other rooms”). The content of this category also disclosed that in the technological context

vadovams, tai negauni prizo“).

Sociokultūrinės pagalbos prasminis kontekstas. Vaikams prasmingos sociokultūrinės pagalbos kontekste VDC lankantys socialinės rizikos šeimų vaikai labiausiai akcentavo ekskursijų / išvykų svarbą. Kategorijomis ir subkategorijomis apibūdinsime VDC teikiamos edukacinės pagalbos kontekstą ir jo prasmingumą vaikams (žr. 2 lent.).

CDCCs employ points and prizes as the means of encouragement (“<...> and when I am on duty in the canteen, there are points <...>”; „<...> if you don't help teachers, you don't get a prize”).

Notional context of socio-cultural support. In the context of support that is meaningful for children, children in social risk families who attend CDCCs mostly emphasized the importance of excursions/trips. We shall categorize and subcategorize the contexts of educational support provided by CDCCs and describe its meaningfulness for children (see Table 2).

2 lentelė. Vaikams prasminga sociokultūrinė veikla VDC (kategorijos, subkategorijos)

Table 2. Socio-cultural activities at CDCCs that are meaningful for children (categories, subcategories)

Kategorijos Categories	Subkategorijos Subcategories	Teiginių skaičius Number of statements	Prasminių kontekstų – teiginių pavyzdžiai Examples of notional contexts-statements
Ekskursijų / išvykų organizavimas Organisation of excursions/trips	„Kitų miestų ir įžymių vietovių lankymas“ Visits to other cities and places of interest	35	„Buvome Trakų pilyje, žvėryne.“ / “We went to Trakai castle, the zoo” „Skridom į Vokietiją, jodinėjom ant ponių.“ / “We went to Germany, rode ponies”
	„Iškylavimas gamtoje“ Picnics outdoors	13	„Mes dienos centre einame į žygius. <...> einame prie Talšos ežero. <...>“ / “We with the centre go on the tracks <...> we go to lake Talša <...>” „<...> mes einame į parką, <...> Prūdelį, Rėkyvą.“ / “<...> we go to the park <...> the pond, lake Rėkyva”.
	„Prekybos ir pramogų centrų lankymas“ Visits to shopping and entertainment centres	9	„Rytoj eisime į Brukliną švęsti savo draugų gimtadienius.“ / “Tomorrow we'll go to Brucklin (supermarket) to celebrate friends' birthdays”. „Rytoj važiuosime į Brukliną, bus labai įdomu ir smagu.“ / “Tomorrow we'll go to Brucklin to trampoline, it will be interesting and fun”.
Teminių renginių / švenčių organizavimas Organisation of thematic events/festivals	„Gimtadienio šventė“ Birthday party	21	„Kiekvieną mėnesį švenčiame vaikų gimtadienius.“ / “Every month we celebrate children's birthdays”. „Kai būna gimtadieniai, einam visi sveikinti savo draugų.“ / “When birthdays come, we all go to congratulate our friends”.
	„Kiti renginiai“ Other events	16	„Vyksta visokie renginiai.“ / “There are various events”. „Čia vyksta įvairūs renginiai, koncertai, per šventes.“ / “Various events take place here, concerts during festivals”.
Stovyklavimas vasaros stovyklose Camping at summer camps	—	32	„Patinka vasaros stovyklos <...>, nes užsiiminėjame įvairiausia veikla. <...>“ / “We like summer camps <...>, because we are engaged in various activities <...>” „Per vasaros atostogas važiuojame į stovyklas.“ / “We go camping during summer holidays”
Lankymasis teatre Going to the theatre	„Kino teatras“ Cinema	18	„Einu į kiną, teatrą į 3d kiną.“ / “I go to the cinema, theatre, 3D cinema” „Važiuojam į kiną.“ / “We go to the cinema”
	„Dramos teatras“ Drama theatre	10	„Einame į spektaklius. <...>“ / “We go to performances <...>”. „Į spektaklius einam.“ / “We go to performances <...>”.

Vaikai sociokultūrinę veiklą VDC apibūdina kategorijomis *Ekskursijų / išvykų organizavimas*, *Teminių renginių / švenčių organizavimas*, *Stovyklavimas vasaros stovyklose*, *Lankymasis teatre*. Labiausiai akcentuojamas kategorijų *Ekskursijų / išvykų organizavimas* ir *Teminių renginių / švenčių organizavimas* prasminis turinys, silpniau – *Stovyklavimas vasaros stovyklose* ir *Lankymasis teatre*. Vaikai dėmesį skiria pramoginėms

Children describe socio-cultural activities at CDCCs by categories *Organisation of excursions/trips*, *Organisation of thematic events/festivals*, *Camping at summer camps*, *Going to the theatre*. They mostly emphasize notional content of the categories *Organisation of excursions/trips*, *Organisation of thematic events/festivals*, less, *Camping at summer camps*, *Going to the theatre*. Children pay attention to entertaining and cognitive excursions, entertainment

ir pažintinėms ekskursijoms, pramogoms (šventėms, kitiems renginiams), lankymuisi teatre ir stovyklose.

Kategorijoje *Ekskursijų / išvykų organizavimas* stipriausiai pasireiškia subkategorijų *Kitų miestų ir žymių vietovių lankymas* ir *Išsklavimas gamtoje* turinys, kuris atskleidžia, jog tokia VDC organizuojama veikla plėtoja vaikų sociokultūrinės žinias visų pirma apie savo šalies miestus („*Man patiko vykti į Vilnių, Kauną, Klaipėdą, Panevėžį, Trakus, <...> ten niekada nebuvau <...>*“) ir juose esančias lankyti istorines ir gamtos vietas („*Ventės rage <...>*“; „*<...> ir prie jūros buvom <...>*“; „*buvome Trakų pilyje <...>*“). Vaikams taip pat svarbi galimybė pažinti ir kitas Europos šalis („*<...> skridom į Vokietiją, ten daug sužinojau <...>*“). Akcentuotina, jog *Kitų miestų ir žymių vietovių lankymas* vaikų vertinamas pozityviai ir jie suvokia, jog tokiu būdu „daug pamato ir sužino.“ „Prekybos ir pramogų centrų lankymas“ vaikams svarbus dėl galimybės švęsti gimtadienį netradicinėje aplinkoje („*<...> neseniai važiuoju į Brukliną švęsti kelių vaikų gimtadienių <...>*“; „*smagiausia, kad per gimtadienius einame į Brukliną ir švenčiame vaikų gimtadienius*“), kaip tai dažnai daro vaikai, augantys „normaliose“ šeimose. Be to, šios subkategorijos turinys leidžia teigti, jog vaikams iš socialinės rizikos šeimų lankymasis prekybos ir pramogų centruose taip pat reiškia įdomų laisvalaikio praleidimo būdą („*<...> rytoj važiuosime į Brukliną, bus labai įdomu ir smagu*“).

Kategorija *Teminių renginių / švenčių organizavimas* konkretinama subkategorijomis „*Gimtadienio šventė*“ ir „*Kiti renginiai*“. Subkategorijos „*Gimtadienio šventė*“ turinys liudija, jog socialinės rizikos šeimų vaikams galimybė švęsti savo asmeninę gimtadienio šventę yra itin prasminga jų gyvenimo dalis („*Dar švenčiam gimtadienius, labai įdomu ir smagu*“; „*<...> man svarbu, kad švenčiam gimtadienius, mane pasveikina <...>*“). Be to, vaikams teigiamų emocijų suteikia pasiruošimo gimtadienio šventei procesas („*Patinka patiems rengti gimtadienį*“). Subkategorijos „*Kiti renginiai*“ turinys atskleidžia, jog lankydami VDC vaikai paprastai organizuoja renginius kartu su ten dirbančiais darbuotojais. Tokia veikla vaikams patinka („*<...> mėgstu daryti renginius su vadove*“), nes gali išbandyti save ir įgyti naujų žinių („*<...> aš nemokėjau rengti šventės, bet išmokau <...>*“; „*<...> patinka sužinoti naujų dalykų apie šventes*“).

Kategorijos *Stovyklavimas vasaros stovyklose* prasminis turinys atskleidžia tokios veiklos svarbą

(festivals, other events), visits to the theatre and camps.

As to the category *Organisation of excursions/trips*, the content of subcategories *Visits to other cities and places of interest* and *Picnics outdoors* is expressed mostly; it reveals that such activities organized by CDCCs develops children's socio-cultural knowledge, in the first place about the cities of the native country (“*I enjoyed the trip to Vilnius, Kaunas, Klaipėda, Panevėžys, Trakai, <...> I have never been there before <...>*”) and historical places of interest, natural places (“*In Ventės ragas <...>*”; “*<...> and we were at the sea <...>*”; “*we were in Trakai castle <...>*”). Children find it important to have the possibility to see other European countries as well (“*<...> we flew to Germany, I learned a lot there <...>*”). It should be emphasized that “*Visits to other cities and places of interest*” are positively valued by children and they perceive that this way “*they see and learn a lot*”. “*Visits to shopping and entertainment centres*” are important for children because they can celebrate a birthday in a non-traditional environment (“*<...> not long ago we went to Brucklin to celebrate several children's birthdays <...>*”; “*it is most pleasant that when there are birthdays we go to Brucklin and celebrate them there*”), the way children in normal families do. Besides, the content of this subcategory enables to state that visits to shopping and entertainment centres for children from social risk families often also mean an interesting way of spending leisure (“*<...> tomorrow we'll go to Brucklin, we'll have fun on trampolines*”).

The category *Organisation of thematic events/festivals* is concretized by subcategories *Birthday party* and *Other events*. The content of the subcategory *Birthday party* witnesses that the possibility to celebrate their personal birthday for children from social risk families is a particularly important part of their life (“*Now we celebrate birthdays, it is very interesting and fun*”; “*<...> it is important for me that we celebrate birthdays, I am congratulated <...>*”). Besides, children get positive emotions from the process of preparation for the birthday party (“*We like to prepare for the birthday ourselves*”). The content of the subcategory *Other events* discloses that at CDCCs children usually organize events together with their staff. Children enjoy such activities (“*<...> I like to organize events with the teacher*”) because you can test yourself and acquire new knowledge (“*<...> I did not know how to organize a festival before but I learned <...>*”; “*<...> I like to learn new things during festivals*”).

Notional content of the category *Camping at summer camps* discloses the importance of such

socialinės rizikos šeimose augančių vaikų socialinės bei pažintinės kompetencijos ugdymui(-si). Visų pirma vaikai nurodo tai, jog vasaros stovyklose jiems sudaromos įvairiapusės veiklos galimybės (muzikavimas, sportavimas, vaidyba ir kt.) („<...> patinka vasaros stovyklos, kai į jas vykstame, nes užsiiminėjame įvairiausia veikla <...>“; „smagu vasaros stovykloje, nes galima šokti, groti, žaisti beisbolą“). Tokiu būdu jie įgyja naujų žinių, mokėjimų bei įgūdžių, svarbių sėkmingai socializacijai visuomenėje. VDC lankantys vaikai taip pat nurodo komunikacinių ryšių plėtojimo galimybę, t. y. pažintis su naujais draugais („Susiradau naujų draugų <...>“; „<...> pažįstu jau naujų mergaičių ir berniukų, rašau dabar jiems laiškus“), bendravimas su bendraamžiais iš VDC naujoje aplinkoje („<...> daug bendravau su berniuku iš mūsų centro <...>“). Akcentuotina ir tai, jog vaikai teigiamai vertina VDC teikiamas galimybes stovyklauti teminėse stovyklose („<...> buvom stovykloje Tytuvėnuose, indėnų stovykloje“).

Kategorija *Lankymasis teatre* paaiškinama subkategorijomis „Kino teatras“ bei „Dramos teatras.“ Šių subkategorijų turinys atskleidžia, jog VDC organizuojamus apsilankymus kino bei dramos teatruose vaikai vertina kaip svarbius, jiems susipažįstant su minėtų teatrų veikla, dramos aktoriais bei pastarųjų darbu („<...> einame į spektaklius, kalbėjome su aktoriais <...>“; „sužinojau, kaip gyvai pamatyti tikrą teatrą“; „Smagu, mačiau, kaip rodo filmą <...>“).

Materialinės pagalbos prasminis kontekstas.

Materialinės pagalbos kontekste vaikams prasminga tai, jog VDC jie turi galimybę pavalgyti, t. y. patenkinti vieną svarbiausių žmogaus fiziologinių poreikių – maitinimąsi. Galimybė maitintis ir būti bent iš dalies aprūpintiems kasdienėje veikloje svarbiomis priemonėmis socialinės rizikos šeimų vaikus veikia kaip stimulus, skatinantis juos lankytis VDC. Kategorijomis išsamiau apibūdinsime VDC teikiamas materialinės pagalbos reikšmę vaikams iš socialinės rizikos šeimų (žr. 3 lent.).

activity for (self-)development of social and cognitive competence of children in families at social risk. In the first place children point out that they are offered versatile opportunities at summer camps (playing music, going in for sports, acting, etc.) (“<...> I like summer camps, when we go there, because we are engaged in various activities <...>”; “it is fun to be at the summer camp because you can dance, play music, play baseball”). This way they acquire new knowledge, competencies, skills that are important for successful socialisation in the society. Children attending CDCCs also distinguish the possibility of developing communication skills; i.e., acquaintances with new friends (“I found new friends <...>”; “<...> I already know new boys and girls, I write letters to them”) and communication with peers from CDCCs in the new environment (“<...> I communicated a lot with the boy from our centre <...>”). It is emphasized that children positively evaluate possibilities provided by CDCCs to go camping in thematic camps (“<...> we were at the camp in Tytuvėnai, Indians’ camp”).

The category *Visits to the theatre* is explained by subcategories *Cinema* and *Drama theatre*. The content of these subcategories discloses that visits to cinemas and drama theatres organised by CDCCs are evaluated by children as important, when they get familiarized with the activities of the above-mentioned theatres, actors of the drama theatre and their work (“<...> we go to performances, we spoke with the actors <...>”; “I learned how to see a real theatre”; “It is pleasant, I saw how the film was shown <...>”).

Notional context of material support.

In the context of material support children find it meaningful that at the CDCC they have the possibility to eat; i.e., to meet one of the most important man’s physiological needs – nourishment. The possibility to eat and be at least partially provided with the means necessary for daily activities influences children from social risk families as a stimulus that encourages them to visit CDCCs. By categorizing we shall more comprehensively describe the importance of material support provided by CDCCs for children from social risk families (see Table 3).

3 lentelė. Vaikams prasminga VDC materialinė pagalba (kategorijos)

Table 3. Material support provided by the CDCC, which is meaningful for children (categories)

Kategorijos Categories	Teiginių skaičius Number of statements	Prasminių kontekstų – teiginių pavyzdžiai Examples of notional contexts-statements
Nemokamas maitinimas	29	„Gauname labai skanių valgių pagal vaikų užsakymus.“ / “We get very tasty meals according to children’s orders.” „Mes čia gauname valgyti pietus, mums duoda maisto paketus <...>“ / “Here we get dinners; they give us food packets <...>”
Aprūpinimas kasdienėmis priemonėmis	6	„Auklėtoja padeda, kai neturiu pinigų, jei batai suplyšo, auklėtoja pradeda ieškoti <...>“ / “The educator helps when I do not have money; shoes were torn, so she starts to look for <...>” „<...> tenai daug dantų šepetukų, pastos, muilo, pirštinių, kojinių.<...>“ / “<...> there are many toothbrushes there, toothpaste, soap, gloves, socks <...>”

Vaikai VDC teikiamą materialinę pagalbą apibūdina kategorijomis *Nemokamas maitinimas* ir *Aprūpinimas kasdienėmis priemonėmis*. Labiausiai akcentuojamas kategorijos *Nemokamas maitinimas*, o gerokai silpniau – kategorijos *Aprūpinimas kasdienėmis priemonėmis* turinys. Vaikams svarbiausia materialinės pagalbos sritis – nemokamas maitinimas.

Kategorijos *Nemokamas maitinimas* prasminis turinys atskleidžia, jog vaikams svarbi VDC teikiama pagalba maistu („<...> galima pavalgyti“; „duoda valgyti ir dar nemokamai <...>“). Tokią pagalbą socialinės rizikos šeimų vaikai vertina kaip prasmingą jiems, nes „<...> namuose tokio maisto nėra“, o be to, VDC gaminamas „<...> maistas labai skanus.“ Vaikai maitindamiesi VDC pozityviai vertina ir tai, jog maistas nėra normuojamas („<...> ir sočiai gali pakartoti“) ir jiems sudaroma galimybė gauti maisto į namus („<...> mums duoda maisto paketus į namus <...>“). VDC teikiamos materialinės pagalbos kontekste akcentuotina ir tai, jog VDC dirbantys suaugusieji meniu aptaria kartu su vaikais („<...> gauname labai skanių valgių pagal vaikų užsakymus“).

Kategorijos *Aprūpinimas kasdienėmis priemonėmis* turinys rodo, jog vaikams iš socialinės rizikos šeimų yra svarbus VDC rėmimas drabužiais („<...> ir drabužių“; „<...> pirštinių, kojinių <...>“), avalyne („<...> auklėtoja padeda; <...> kai batai suplyšta, greitai auklėtoja pradeda ieškoti man batų <...>“), asmens higienos reikmenimis („tenai randame daug dantų šepetukų, pastos, muilo <...>“; „<...> gauname <...> higieninių priemonių“). Šios kategorijos prasminis turinys taip pat atskleidžia, jog vaikai džiaugiasi, kad gaunama parama jiems yra nemokama („ir viskas čia nemokamai“).

Children describe material support provided at CDCCs by categories *Free meals* and *Provision with daily commodities*. Most emphasized is the content of the category “Free meals” and much less, of the category “Provision with daily commodities”. The most important area of material support is free meals.

Notional content of the category *Free meals* discloses support when meals are provided at CDCCs as important for children (“<...> you can have a meal”; “They give to eat and even for free <...>”). Such support is evaluated by children from social risk families as meaningful for them because “<...> there is no food at home” and, besides, food prepared at the CDCC “<...> is very tasty”. Eating at CDCCs, children also positively evaluate that food is not rationed (“<...> and you can repeat substantially”) and that they are provided with the opportunity to get food to be taken home (“<...> we are given food packets to be taken home <...>”). In the context of material support provided at CDCCs it should be also emphasized that adults working at CDCCs discuss menus together with children (“<...> we get very tasty meals according to children’s orders”).

Notional content of the category *Provision with daily commodities* discloses that it is important for children from social risk families that CDCCs support them providing clothes (“<...> and clothes”; “<...> gloves, socks <...>”), shoes (“<...> the educator helps <...> whether shoes are torn, quickly the educator starts looking for new shoes <...>”), personal hygiene commodities (“we found many toothbrushes there, toothpastes, soap <...>”; “<...> we receive <...> hygienic commodities”). Notional content of this category also discloses that children are happy that their received support is free for them (“and everything is for free here”).

Išvados ir apibendrinimai

Viena institucinės pagalbos formų socialinės rizikos šeimai ir jose augantiems vaikams – vaikų dienos centrai, kurių esminis veiklos tikslas yra teikti dieninę vaikų priežiūrą ir realizuoti papildomą paslaugų spektrą, sukurtą taip, kad būtų patenkinti esminiai vaiko asmenybės poreikiai, kurių negeba tenkinti vaiko šeima, o kartu siekiama remti šeimą, gerinant tėvystės ir motinystės įgūdžius jų pačių namuose ir dienos centre.

Kokybinis tyrimas atskleidė, jog socialinės rizikos šeimų vaikams prasmingą VDC teikiamą kompleksinę pagalbą galima apibūdinti edukaciniu, sociokultūriniu ir materialiniu kontekstais. Vaikų patirties reprezentacijų prasminis turinys liudija, jog VDC lankantys socialinės rizikos šeimų vaikai labiausiai akcentuoja sociokultūrinę, kiek silpniau – edukacinę ir silpniausiai – materialinę pagalbą.

Sociokultūrinės pagalbos prasminis kontekstas atskleidė, kad vaikams svarbios yra sociokultūrinės žinios apie lankytinas istorines ir gamtos vietas, pažintis su šalies ir Europos miestais, su teatrų veikla. Be to, vaikams svarbu, kad VDC jie turi galimybę įdomiai leisti laisvalaikį, švęsti savo asmenines šventes (gimtadienius), išbandyti save ir įgyti naujų žinių kartu su VDC darbuotojais organizuojant teminius renginius bei kitas šventes. Sociokultūrinis kontekstas liudija, jog stovyklaujant vasaros stovyklose itin didelis dėmesys skiriamas socialinės rizikos šeimose augančių vaikų socialinės bei pažintinės kompetencijos ugdymui(-si), kai jiems sudaromos dalyvavimo įvairiose veiklose (sportavimo, muzikavimo, vaidybos ir kt.) galimybės, plėtojami komunikaciniai ryšiai su naujais draugais.

Edukacinės pagalbos prasminiame kontekste vaikams itin svarbu tai, kad VDC yra sudarytos tinkamos sąlygos mokymuisi, ypač namų darbų rengimui. Šiame kontekste identifikuojama pareigos ir atsakingumo jausmo ugdymo svarba, kai vaikams formuojama nuostata, jog kitos veiklos galimos tik atlikus namų darbus, susijusius su jų pagrindine veikla – mokymusi. VDC taip pat ugdomi vaikams svarbūs savarankiškam gyvenimui visuomenėje įgūdžiai (pvz., darbiniai įgūdžiai – indų plovimas, augalų priežiūra). Edukacinės pagalbos kontekstas taip pat rodo, kad vaikams yra svarbios ir VDC darbuotojų teikiamos pedagoginės konsultacijos tiems vaikams, kurie turi mokymosi sunkumų.

Materialinės pagalbos prasminiame kontekste socialinės rizikos šeimų vaikams svarbiausia tai, jog VDC jie turi galimybę pavalgyti, t. y. patenkinti vieną svarbiausių žmogaus fiziologinių poreikių – maitintis.

Conclusions and generalisations

One of the forms of institutional support for the social risk family and children growing in it is Children Day Care Centres, the key aim of which is to provide children's daily care and implement an additional spectrum of services that is created in such a way that the essential needs of the child's personality, which the family is not able to meet, are met and at the same time it is sought to support the family, improving parenthood skills at their homes and at the Day Centre.

Qualitative research disclosed that complex support provided for children in social risk families by CDCCs can be described by educational, socio-cultural and material contexts. Notional content of representations of children's experience witnesses that children from social risk families who attend CDCCs mostly emphasize socio-cultural support and not so much, educational and least, material support.

Notional context of socio-cultural support disclosed that socio-cultural knowledge, acquaintance with the cities of the country and European cities, places of interest and natural places, acquaintance with theatre activities are important for children. Besides, it is important for children that at CDCCs they have the possibility to spend their leisure time interestingly, celebrate personal birthdays, try themselves and acquire new knowledge together with the staff of CDCCs, organising thematic events and other festivals. The socio-cultural context witnesses that at summer camps particularly much attention is paid to (self-) development of social and cognitive competencies of children from social risk families when they are provided with the conditions to participate in various activities (going in for sports, playing music, acting, etc.), when communicative relationships with new friends are developed.

In the notional context of educational support it is particularly important for children that CDCCs provide them with suitable conditions for learning, doing homework in particular. In this context the importance of developing the feeling of responsibility and duty is identified, when the approach is formed for children that other activities are possible only when homework that is related to the key activity – learning – is done. Skills of independent life in the society are also developed at CDCCs (e.g., technological skills like washing up, care of plants). The context of educational support also demonstrates that pedagogical consultations of staff at CDCCs for those children who have learning difficulties are also important.

In the notional context of material support it is particularly important for children from social risk

Vaikams taip pat svarbu, kad VDC jiems teikiama pagalba maistu, maistas nėra normuojamas, jiems sudaroma galimybė gauti maisto į namus. Materialinės pagalbos kontekste vaikams prasmingas ir jų aprūpinimas kasdienėmis priemonėmis, t. y. drabužiais, avalyne, asmens higienos reikmenimis.

families that at CDCCs they have a possibility to eat; i.e., to meet one of the most important human physiological needs. It is also important for children that they receive food at CDCCs, food is not rationed and they have a possibility to take food home. In the context of material support children find it meaningful that they are provided with daily commodities like clothes, shoes, personal hygiene commodities.

Literatūra • References

- Alasuutari, P. (1995). *Research Culture. Qualitative Method and Cultural Studies*. USA: Sage.
- Barštytė, V. (2008). Lietuvoje vaikai – vieni skurdžiausiai gyvenančių ES. *Laikas*, 2008 m. kovo 7–13 d. (p. 7).
- Berger, L. P., Luckmann, T. (1999). *Socialinis tikrovės konstravimas*. Vilnius: Pradai.
- Bitinas, B. (2006). *Edukologinis tyrimas: sistema ir procesas*. Vilnius: Kronta.
- Bitinas, B. (2002). *Pedagoginės diagnostikos pagrindai*. Vilnius.
- Bitinas, B. (2000). *Ugdymo filosofija*. Vilnius: Enciklopedija.
- Black, A., Ammon, P. A. (1992). Developmental-constructivist approach to Teacher Education. *Journal of Teacher Education*, Nr. 43(5), p. 323–335.
- Boyatzis, R. E. (1998). *Transforming Qualitative Information*. International Educational and Professional Publisher: Sage Publications.
- Brim, O. G., Orville, G. (1995). *Education for Child Rearing*. New York: The Free Press.
- Garnezy, N. (1993). Children in Poverty: Resiliency despite Risk. *Psychiatry*, 56.
- Guščinskienė, J., Kondrotaitė, G. (2006). Socialinės rizikos šeimų problemos: Pagėgių savivaldybės atvejo studija. *Socialinis darbas* 5(2), p. 15–23.
- Harland, P., Reijneveld, S. A., Brugman, E., Verloove-Vanhorick, S. P., Verhulst, F. C. (2002). Family factors and life events as risk factors for behavioural and emotional problems in children. *European Child and Adolescent Psychiatry*, No. 11.
- Husserl, E. (1982). *Ideas Pertaining to a Pure Phenomenology and to a Phenomenological Philosophy*. The Hague.
- Jonutyte, I., Binkauskaitė, D., Gelžinienė, J. (2007). Socialiai apleistų vaikų teigiamo savęs vertinimo ugdymas šokiu. *Socialinis ugdymas: vaiko ir šeimos teisių apsauga: IV respublikinės mokslinės-praktinės konferencijos straipsnių rinkinys*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
- Kabašinskaitė, D. (1999). *Daugiaprobleminės šeimos ar šeimos, kurioms reikia paslaugų. Tradicijos ir pokyčiai: filosofinė ir sociologinė perspektyva* (p.146–153). Lietuvos filosofijos ir sociologijos institutas: Aidai.
- Kostinienė, E. (2007). Mama, leisk tave mylėti... *Laikas*, 2007 m. gegužės 4–10 d. (p. 5).
- Kovachevikj, R., Bijedikj, M., Kuralikj-Kjishikj L., Muftikj, E. (2009). Family risk factors as indicators of behavioral problems with youth. *Journal of special education and rehabilitation* 10(1-2) [žr. 2010-01-08]. Prieiga per internetą: <http://web.ebscohost.com/ehost/pdf?vid=18&hid=111&sid=c068a3ea-abbf-4792-ac04-6f52af9ff39c%40sessionmgr111>
- Kupčiūnienė, S. (2008). Komandinis darbas teikiant psichosocialines paslaugas vaikų dienos centre. Lietuvos akademių bibliotekų tinklas (LABT).
- Kvedaravičiūtė, I. (2007). Nevyriausybių organizacijų vaidmuo sprendžiant socialines „gatvės vaikų“ problemas. *Pedagogika*, 88, p. 131–137.
- Lepeškieienė, V. (1996). *Humanistinis ugdymas mokykloje*. Vilnius: Valstybinis leidybos centras.
- Mikalauskiene, R. (2008). *Tarpžinybinio bendradarbiavimo ypatumai, organizuojant vaikų dienos centrų veiklą*. Lietuvos akademių bibliotekų tinklas (LABT).
- Morkūnienė, J. (1995). *Humanizmas. Filosofinės teorijos metmenys*. Vilnius: Leidybos centras.
- Rubin, K. H., Stewart, S.L., Chen X. (1998). Parents of aggressive and withdrawn children. In M. Bornstein (ed.), *Handbook of parenting*. New York: Lawrence Erlbaum Associates.
- Russell Bernard, H. (2006). *Research methods in anthropology*. Lanham, New York, Toronto, Oxford: AltaMira.
- Sayre, S. (2001). *Qualitative methods for marketplace research*. Thousand Oaks: Sage
- Sakalauskas, G. (2000). *Vaiko teisių apsauga Lietuvoje*. Vilnius: Vaiko teisių informacijos centras.
- Taylor, Ch. (1995). *Philosophical Arguments*. Cambridge. London: Harvard University Press.
- Tertelis, L. (2004). *Vaikų dienos centrų bendradarbiavimo su bendrojo lavinimo mokyklomis optimizavimo modelis*. Lietuvos akademių bibliotekų tinklas (LABT).
- Valickas, G. (1997). *Psichologinės asocialaus elgesio ištakos*. Vilnius: Lietuvos teisės akademijos Leidybos centras.
- Žukauskienė, R. (2006). *Kriminalinio elgesio psichologija*. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras.
- Winkley, L. (1996). *Emotional Problems in Children and Young People*. New York.
- Wolcott, H. F. (1994). *Transforming qualitative data: description, analysis, and interpretations*. Thousands Oaks, London, New Delhi: Sage.

ERIKA MASILIAUSKIENĖ

Socialinių mokslų (edukologijos) daktarė,
Šiaulių universiteto Edukologijos fakulteto
prodekanė, Edukologijos katedros asistentė,
Edukacinių tyrimų mokslo centro vyresnioji mokslo
darbuotoja.

Moksliniai interesai: vaikų kompiuterinė kultūra,
vaikų teisių apsauga.

Doctor of Social Sciences (Education Studies),
Junior lecturer of the Department of Education
Studies, senior research worker of Scientific Centre
of Educational Researches, Vice Dean of the Faculty
of Education Studies.

Research interests: children's computer culture,
protection of children's rights.

Address: Višinskio Str. 25, LT-76351 Šiauliai, Lithuania

E-mail: erika.sa@cr.su.lt

VAIDA GRIŠKUTĖ

Socialinių mokslų (edukologijos) magistrė.
Moksliniai interesai: vaikų teisių apsauga.

Master student of Social Sciences (Education Studies).
Research interests: protection of children's rights.

Address: Višinskio Str. 25, LT-76351 Šiauliai, Lithuania

E-mail: gvaidag@gmail.com t